

วิธีพิจารณาคดีปกครองของศาลไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีการนำวิธีพิจารณาคดีแบบ* รวบรัดมาใช้ในศาลปกครองชั้นต้น

ADMINISTRATIVE COURT PROCEDURE : SPECIFIC STUDY USING SUCCINCT METHODS IN THE ADMINISTRATIVE COURT OF FIRST INSTANCE

พีรธรรม มั่งพล

Perathum Mongphol

คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์มยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

Pridi Banomyong Faculty of Law, Dhurakij Pundit University, Thailand

Corresponding author E-mail: boyangry46@gmail.com

บทคัดย่อ

ตามประกาศศาลปกครอง เรื่อง กำหนดระยะเวลาดำเนินงานคดีในศาลปกครอง พ.ศ. 2566 ขึ้นโดยมีสาระสำคัญว่า กรณีที่ตุลาการมีคดีอยู่ในความครอบครองไม่เกิน 48 คดี ศาลปกครองชั้นต้นใช้เวลาประมาณอย่างน้อย 2 ปี 6 เดือน และหากคดีอยู่ในความครอบครองเกินกว่า 48 คดีให้เพิ่ม ระยะเวลาในแต่ละขั้นตอนออกไปอีก 0.25 เท่า ทุกจำนวน 24 คดี (ประกาศศาลปกครอง, 2566) ประกอบกับ “สถิติคดีปกครอง” (สำนักงานศาลปกครอง, 2567) ซึ่งมีการรวบรวมนับแต่ศาลปกครองเปิดทำการจนถึงวันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2567 มีคดีค้างพิจารณาอยู่ในศาลปกครองชั้นต้นรวมแล้วประมาณ 16,835 คดี ทำให้เห็นว่าระยะเวลาที่กำหนดในประกาศดังกล่าวมีระยะเวลายาวนานเกินสมควรสำหรับคดีที่มีข้อเรียกร้องเล็กน้อย และคดีที่ไม่มีข้อยุ่งยาก และจากการศึกษาเบื้องต้นพบว่า พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครอง และวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ประกอบกับระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2543 ไม่ได้มีการนำหลักเกณฑ์เรื่อง “แบ่งแยกกระบวนการพิจารณาคดีตามความเหมาะสม” อย่างวิธีพิจารณาความแพ่ง และวิธีพิจารณาคดีอาญา และวิธีพิจารณาคดีปกครองในศาลปกครองแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส, สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันนี, ราชอาณาจักรสวีเดน หรือศาลแพ่งแผนกคดีปกครองอย่างสาธารณรัฐประชาชนจีน หรือศาลชำนาญพิเศษอย่างสาธารณรัฐเอสโตเนีย มาใช้บังคับ ดังนั้นเพื่อให้การพิจารณาคดีปกครองมีความรวดเร็ว และทันสมัยมากยิ่งขึ้นจึงควรศึกษาเรื่องการนำวิธีพิจารณาคดีแบบรวบรัดทั้งที่มีปรากฏอยู่ในประเทศต่าง ๆ เพื่อนำมาปรับใช้กับวิธีพิจารณาคดีปกครองในศาลปกครองชั้นต้นแห่งราชอาณาจักรไทยในปัจจุบัน อย่างไรก็ตามในปัจจุบันศาลปกครองชั้นต้นจะมีการนำ “กระบวนการพิจารณาคดีโดยเร่งด่วน” มาใช้บังคับแต่กระบวนการพิจารณาดังกล่าวยังมีเงื่อนไข หลักเกณฑ์ และวัตถุประสงค์ที่ไม่ครอบคลุมถึงคดีที่ควรใช้ “การพิจารณาคดีแบบรวบรัด” ตามที่ผู้เขียนเสนอให้มีการปรับปรุงแก้ไข

* Received 14 March 2024; Revised 03 April 2024; Accepted 24 April 2024

คำสำคัญ: การพิจารณาคดีโดยเร่งด่วน, การพิจารณาแบบรวบรัด, ความยุติธรรมที่ล่าช้า, วิธีพิจารณาคดีมโนสำเนา, วิธีพิจารณาคดีที่ไม่มีข้อยุ่งยาก

Abstract

According to the announcement of the Administrative Court regarding the duration of litigation in the Administrative Court, B.E. 2023 has the following main issues: In cases where the judge has no more than 48 cases in his possession, the Administrative Court of First Instance will take approximately 2 years and 6 months at least. And if there are more than 48 cases in possession, the time for each step increases by 0.25 times by 24 cases. In addition to the "Administrative Case Statistics" collected since the opening of the Administrative Court on January 31, 2024, there are approximately 16,835 cases currently being considered by the Administrative Court of First Instance. It appears that the period specified in the announcement is unreasonably long for small claim cases. and cases without complications from the preliminary study, it was found that the Act Establishing the Administrative Court and Administrative Court Procedure, B.E. 2542, together with the regulations of the General Conference of the Supreme Administrative Court Judges Regarding administrative court procedures, B.E. 2000, there are no rules regarding "Separate judicial proceedings as appropriate" such as civil proceedings and criminal proceedings. and procedures for adjudicating administrative cases in the administrative courts of the French Republic. The Federal Republic of Germany and the Kingdom of Sweden an administrative civil courts such as the People's Republic of China or specialized courts such as the Republic of Estonia It is effective so that administrative cases can be considered quickly. To become more modern, it is necessary to study the application of summary judgment procedures that appear in various countries. To be applied to the current administrative court process in the Administrative Court of First Instance of Thailand. However, now the Administrative Court of First Instance will use "Urgent proceedings" but such proceedings still have conditions, criteria, and objectives that do not cover the cases in which they should be used. "Summary proceedings" as the author proposes to amend.

Keywords: Urgent Proceeding, Summary Proceeding, Justice Delayed, Procedure for Petty Case, Procedure for Small Claim Case

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 หมวด 16 ว่าด้วยการปฏิรูปประเทศ มาตรา 258 กำหนดให้ดำเนินการปฏิรูปประเทศอย่างน้อยในด้านต่าง ๆ ให้เกิดผลดังต่อไปนี้ ง. ด้านกระบวนการยุติธรรม (1) ให้

มีการกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมที่ชัดเจน เพื่อให้ประชาชนได้รับความยุติธรรมโดยไม่ล่าช้า และมีกลไกช่วยเหลือประชาชนผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ให้เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ รวมตลอดทั้งการสร้างกลไกเพื่อให้มีการบังคับการตามกฎหมายอย่างเคร่งครัดเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ และความไม่เป็นธรรมในสังคม และพระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. 2565 มาตรา 3 กำหนดว่า “ในพระราชบัญญัตินี้ “ศาล” หมายความว่า ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง ศาลทหาร และศาลรัฐธรรมนูญ” และมาตรา 4 กำหนดว่า “พระราชบัญญัตินี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม กำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรมทุกขั้นตอนให้ชัดเจน เพื่อให้ประชาชนได้รับความยุติธรรมโดยไม่ล่าช้า และให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทราบได้ว่าหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม จะพิจารณาเรื่องที่อยู่ระหว่างการดำเนินงานเสร็จสิ้นเมื่อใด รวมทั้งตรวจสอบความคืบหน้าได้โดยผ่าน ช่องทางที่หลากหลาย แต่ทั้งนี้จะกำหนดระยะเวลาดังกล่าวเพื่อให้เกิดผลกระทบต่อความเป็นอิสระ ในการอำนวยความสะดวกยุติธรรม หรือการดำเนินงานโดยสุจริตของบุคคลใดไม่ได้ไม่ว่าทางใด” แต่เมื่อพิจารณาประกาศศาลปกครอง เรื่อง กำหนดระยะเวลาดำเนินงานคดีในศาลปกครอง พ.ศ. 2566 กำหนดสาระสำคัญว่า ในศาลปกครองชั้นต้นตุลาการที่มีคดีอยู่ในครอบครอง 1-48 คดี การตรวจคำฟ้อง ตรวจอุทธรณ์ แสวงหาข้อเท็จจริง จนถึงวันสิ้นสุดการแสวงหาข้อเท็จจริง 20 เดือน การทำคำแถลงการณ์ 6 เดือน การนั่งพิจารณาและการจัดทำคำพิพากษา 4 เดือน รวมระยะเวลาโดยประมาณ 2 ปี 6 เดือน หากมีคดีครอบครองตั้งแต่ 49-72 คดี การตรวจคำฟ้อง ตรวจอุทธรณ์ แสวงหาข้อเท็จจริง จนถึงวันสิ้นสุดการแสวงหาข้อเท็จจริง 25 เดือน การทำคำแถลงการณ์ 7 เดือน 15 วัน การนั่งพิจารณาและการจัดทำคำพิพากษา 5 เดือน รวมระยะเวลาโดยประมาณ 3 ปี 1 เดือน 15 วัน หากมีคดีครอบครองตั้งแต่ 73-96 คดี การตรวจคำฟ้อง ตรวจอุทธรณ์ แสวงหาข้อเท็จจริง จนถึงวันสิ้นสุดการแสวงหาข้อเท็จจริง 30 เดือน การทำคำแถลงการณ์ 9 เดือน การนั่งพิจารณาและการจัดทำคำพิพากษา 6 เดือน รวมระยะเวลาโดยประมาณ 3 ปี 9 เดือน ทั้งนี้หากมีคดีในครอบครองเกินกว่า 48 คดี ให้เพิ่มระยะเวลาในแต่ละขั้นตอนออกไปอีก 0.25 เท่าทุกจำนวน 24 คดี จะเห็นว่าประกาศดังกล่าวมีลักษณะเป็นเร่งรัดการตัดสินใจของตุลาการซึ่งถือว่ามีผลกระทบต่อความเป็นอิสระของตุลาการศาลปกครองในการอำนวยความสะดวกยุติธรรม (พระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. 2565, 2565)

อย่างไรก็ดีหากศาลปกครองชั้นต้นไม่สามารถพิจารณาคดีให้แล้วเสร็จได้ภายในเวลาอันสมควร ตามคำพิพากษาของศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปถือว่า การพิจารณาคดีที่ล่าช้าเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่รัฐจำเป็นต้องชำระค่าสินไหมทดแทนแก่ประชาชน อันเนื่องมาจากการดำเนินกระบวนการยุติธรรมที่บกพร่องอย่างในคดีของนาง Kress และคดีของนาย Magiera (ชาญชัย แสงศักดิ์, 2559) ซึ่งประเด็นปัญหาเรื่องระยะเวลาที่เหมาะสมกับการพิจารณาคดีตามคำวินิจฉัยชี้ขาดของศาลในประเด็นการบริหารจัดการงานคดีของศาลปกครองสูงสุดแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ลงวันที่ 11 กรกฎาคม 2013 พอสรุปสาระสำคัญได้ว่า แม้โดยทั่วไปจะมีการกำหนดขั้นตอนการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีไว้ในกฎหมายก็ตาม แต่ความเหมาะสมของระยะเวลาในกระบวนการพิจารณาของแต่ละคดี อาจแตกต่างกันได้ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความซับซ้อนของข้อเท็จจริง ประเด็นพิพาทของคดี พฤติกรรมของคู่กรณี ดังนั้นการกำหนดกรอบระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ของศาลโดยใช้ข้อมูลในทางสถิติเพียงอย่างเดียวจึงไม่สามารถกระทำได้ ผู้ควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของศาลต้องพิจารณาตามลักษณะเฉพาะ และ

ความซับซ้อนของคดีที่พิพาทประกอบเข้าด้วยกันเป็นรายคดีไป นอกจากนี้การกำหนดกรอบระยะเวลาในแต่ละขั้นตอนในลักษณะที่ใช้เป็นการทั่วไปกับทุกคดีอาจมีผลร้ายในแง่ที่ว่าตราบไต่ที่ยังไม่ถึงกำหนดระยะเวลาศาลจะรอการดำเนินการในขั้นตอนนี้ ๑ ไว้ก่อน จนกระทั่งใกล้จะครบระยะเวลาที่กำหนดจึงจะเริ่มดำเนินการโดยเร็วที่สุดการพิจารณาว่าระยะเวลาในการพิจารณาคดีมีความเหมาะสมหรือไม่ ศาลปกครองจะต้องจัดลำดับความสำคัญของแต่ละคดีว่ามีข้อเรียกร้องที่มีความยุ่งยากหรือมีความซับซ้อนมากน้อยเพียงใด และสามารถดำเนินการให้แล้วเสร็จได้โดยวิธีการอื่นใดที่รวดเร็วเพิ่มมากขึ้น (BVerwG 5C 23.12 D., 2013)

ประเด็นปัญหาตามที่กล่าวมาแล้วในข้างต้นศาลปกครองหรือศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีปกครองต่างประเทศ ใช้วิธีการแบ่งกระบวนการพิจารณาคดีออกตามความเหมาะสมกล่าวคือ มีการแบ่งกระบวนการพิจารณาคดีปกครองทั่วไปออกจากการพิจารณาคดีปกครองที่มีข้อเรียกร้องเล็กน้อยและคดีปกครองที่ไม่มีข้อพิพาทที่ยุ่งยาก และใช้การพิจารณาคดีที่รวบรัดกว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีทั่วไป นอกจากนี้การดำเนินกระบวนการพิจารณาตามความเหมาะสมยังมีปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีมีโน้มน้าวและการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีที่ไม่มีข้อยุ่งยาก แต่ด้วยเหตุที่หลักการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีปกครองและการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งนั้นมีหลักเกณฑ์หลายประการที่แตกต่างกันจึงไม่สามารถนำบทบัญญัติที่อยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับได้โดยอนุโลม และทำให้ศาลปกครองชั้นต้นแห่งราชอาณาจักรไทยในปัจจุบันขาดเครื่องมือทางกฎหมายที่สำคัญในการจะนำวิธีพิจารณาคดีแบบรวบรัดมาใช้ในการพิจารณาคดีปกครองที่มีข้อเรียกร้องเล็กน้อยหรือคดีปกครองที่ไม่มีข้อพิพาทที่ยุ่งยาก

สำหรับศาลปกครองชั้นต้นแห่งราชอาณาจักรไทยแม้มีการนำกระบวนการพิจารณาคดีโดยเร่งด่วนมาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาระยะเวลาพิจารณาคดีที่เหมาะสมแต่การใช้กระบวนการพิจารณาคดีดังกล่าวจะกระทำต่อเมื่อศาลเห็นว่า มีความจำเป็นถึงขนาดอาจเกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงแก่ผู้ฟ้องคดีที่ยากแก่การเยียวยา หรืออาจเป็นอุปสรรคแก่การบริหารงานของรัฐหรือบริการสาธารณะ ถ้าใช้การดำเนินกระบวนการพิจารณาตามขั้นตอนปกติ นอกจากนี้ตามระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2543 ข้อ 49/2 ยังคงกำหนดให้องค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีประกอบไปด้วยตุลาการตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป และให้ตุลาการผู้แถลงคดีเข้าร่วมในการไต่สวนหรือแสวงหาข้อเท็จจริง โดยให้ถือเอาวันที่เสร็จสิ้นการแสวงหาข้อเท็จจริงนี้เป็นวันสิ้นสุดการแสวงหาข้อเท็จจริงตามกฎหมายโดยไม่ต้องแจ้งให้คู่กรณีทราบอีก ซึ่งกระบวนการพิจารณาคดีดังกล่าวทำให้ตุลาการเจ้าของสำนวนแต่ละคนต้องละทิ้งงานคดีที่ตนรับผิดชอบอยู่ชั่วคราวเพื่อมาพิจารณาพิพากษาคดีดังกล่าว ทำให้กระบวนการพิจารณาคดีโดยเร่งด่วนเป็นกระบวนการพิจารณาคดีที่เหมาะสมกับคดีที่มีผลกระทบร้ายแรงถ้าใช้การดำเนินกระบวนการพิจารณาตามขั้นตอนปกติมากกว่าที่จะนำมาใช้กับคดีที่มีข้อเรียกร้องเล็กน้อยหรือคดีที่ไม่มีข้อพิพาทที่ยุ่งยาก และถึงแม้ศาลปกครองชั้นต้นจะมีนวัตกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีปกครองมาใช้เป็นเครื่องมือประกอบในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอีกประการหนึ่ง แต่ด้วยด้วยเหตุที่กระบวนการดังกล่าวยังคงต้องอาศัยความสมัครใจของคู่กรณีทั้งสองฝ่าย ซึ่งหากคู่กรณีฝ่ายใดไม่ประสงค์จะให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ตุลาการเจ้าของสำนวนหรือองค์คณะก็ไม่อาจบังคับให้เกิดกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ ซึ่งแตกต่างจากการพิจารณาคดีแบบรวบรัดที่กำหนดให้ศาลเป็นผู้ประเมินความเสียหายจากทุน

ทรัพย์สินที่ผู้ฟ้องคดีเรียกร้องหรือความซับซ้อนของแต่ละคดี และจัดให้มีการพิจารณาคดีตามความเหมาะสม เช่น การกำหนดให้ตุลาการคนเดียวมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีบางประเภท การลดขั้นตอนการถ่วงดุลอำนาจของตุลาการเจ้าของสำนวนโดยตุลาการผู้แถลงคดี การลดขั้นตอนการนั่งพิจารณาคดีและการนั่งอ่านคำพิพากษาลง เป็นต้น

ดังนั้นเพื่อให้การอำนวยความสะดวกของศาลปกครองชั้นต้นปราศจากข้อบกพร่องอันเนื่องมาจากกระบวนการพิจารณา และไม่เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนตามคำพิพากษาของศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป การนำกระบวนการพิจารณาคดีแบบรวดเร็วมาใช้ในศาลปกครองชั้นต้นถือว่าเป็นเครื่องมือทางกฎหมายที่สำคัญในการจัดลำดับความสำคัญของคดีต่าง ๆ ให้คดีที่ได้รับการพิจารณาคดีตามความเหมาะสมกล่าวคือ คดีทั่วไปที่มีข้อเท็จจริงที่ข้อเรียกร้องเล็กน้อยหรือคดีที่มีข้อยุ่งยาก ตุลาการย่อมมีเวลาในการพิจารณาคดีที่ละเอียดรอบคอบมากขึ้น และคดีที่มีข้อเรียกร้องเล็กน้อยและคดีที่ไม่มีข้อพิพาทที่ยุ่งยากย่อมได้รับการพิจารณาให้แล้วโดยรวดเร็วมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

การพิจารณาคดีตามความเหมาะสม

โดยทั่วไปเป็นที่ยอมรับว่า “หลักนิติรัฐ” สามารถแยกองค์ประกอบออกได้เป็น 2 ส่วนคือ (1) องค์ประกอบในทางรูปแบบของหลักนิติรัฐหมายถึง การแสดงออกถึงรูปแบบของการปกครองหรือการใช้อำนาจของรัฐ เช่น ภายในรัฐนั้น ๆ มีการแบ่งแยกองค์การใช้อำนาจอธิปไตย หรือการกระทำขององค์กรของรัฐถูกผูกพันตามกฎหมายขององค์กรอื่น หรือภายใต้รัฐธรรมนูญเดียวกัน รวมทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถปกป้องกันสิทธิของตนได้อย่างเต็มที่ กระบวนการพิจารณาต้องมีขั้นตอนที่เป็นที่เป็นธรรมสามารถเข้าถึงได้ง่าย มีประสิทธิภาพ รวดเร็ว และง่ายต่อความเข้าใจรวมตลอดถึงโปร่งใสตรวจสอบได้ไม่ยาก (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2564) (2) องค์ประกอบทางเนื้อหาของหลักนิติรัฐหมายถึง การที่รัฐประกันสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของราษฎรโดยกำหนดให้บทบัญญัติว่าด้วย สิทธิเสรีภาพของประชาชนที่อยู่ในกฎหมายย่อมมีค่าบังคับในระดับเทียบเท่ารัฐธรรมนูญเสมอ องค์ประกอบทางเนื้อหาเพิ่มขึ้นเพื่อเป็นการอุดช่องว่างทางกฎหมายที่ไม่สอดคล้องความเป็นธรรม และเพื่อป้องกันผู้ใช้อำนาจรัฐในการใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการรอนสิทธิของประชาชน นอกจากนี้หลักนิติรัฐทางเนื้อหาได้ตีความขยายต่อไปอีกว่า การตรากฎหมายขึ้นใช้บังคับนี้ กฎหมายจะต้องมีความชัดเจน แน่นอนสามารถเข้าใจได้ง่าย ยิ่งไปกว่านั้นระบบกฎหมายจะต้องคุ้มครองความเชื่อถือ และไว้วางใจที่บุคคลที่มีต่อกฎหมายด้วยในคราวเดียวกัน (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2564) จากองค์ประกอบทำให้เห็นว่า สิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนแม้จะไม่ได้มีกฎหมายบัญญัติรับรองเอาไว้แต่มีผลผูกพันหน่วยงานของรัฐทุกหน่วยงานมิให้มีการละเมิดสิทธิเสรีภาพดังกล่าว ศาลปกครองในฐานะองค์กรปกป้องสิทธิเสรีภาพของประชาชนจึงควรมีหน้าที่พิจารณาความยากง่ายหรือจำนวนทุนทรัพย์ของคดีเพื่อให้ได้รับพิจารณาคดีตามความเหมาะสม

วิธีพิจารณาในศาลปกครองชั้นต้นแห่งราชอาณาจักรไทยโดยสังเขป

จากการศึกษาพบว่าเมื่อนำคดีเข้าสู่สารบบแล้วให้เจ้าหน้าที่ทำบันทึกแนบท้ายพร้อมสำนวน เพื่อเสนอต่ออธิบดีศาลปกครองชั้นต้น และตามระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2543 ข้อ 37 วรรคสอง กำหนดให้อธิบดีศาลปกครองชั้นต้นได้จ่ายสำนวนแก่องค์คณะ และให้หัวหน้าองค์คณะแต่งตั้งตุลาการในคณะของตนคนหนึ่งเป็นตุลาการเจ้าของสำนวน ตุลาการเจ้าของสำนวนจะทำการตรวจคำฟ้องถ้าเห็นว่าเป็นคำฟ้องที่ไม่สมบูรณ์ให้ตุลาการเจ้าของสำนวนมีคำสั่งให้ผู้ฟ้องคดีแก้ไข หรือชำระค่าธรรมเนียมศาลให้ถูกต้อง ถ้าไม่มีการแก้ไขหรือชำระค่าธรรมเนียมศาลตามกำหนด หรือเป็นคดีที่ไม่อยู่ในอำนาจของศาลปกครอง ตุลาการเจ้าของสำนวนเสนอองค์คณะเพื่อสั่งไม่รับคำฟ้องไว้พิจารณาและสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ

สำหรับคดีที่ศาลรับไว้พิจารณาตามระเบียบข้อ 42, 45, 47, 49 กำหนดสาระสำคัญว่า ให้ตุลาการเจ้าของสำนวนเริ่มต้นการแสวงหาข้อเท็จจริง โดยแสวงหาข้อเท็จจริงจากคู่กรณีคือ แสวงหาคำฟ้อง คำให้การ คำคัดค้านคำให้การ คำให้การเพิ่มเติมหากตุลาการเจ้าของสำนวนเห็นว่าคดีมีข้อเท็จจริงเพียงพอที่ศาลจะพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีได้แล้ว ให้ตุลาการเจ้าของสำนวนมีอำนาจจัดทำบันทึกเสนอองค์คณะเพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไป และตามระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2543 ข้อ 60 กำหนดสาระสำคัญว่า เมื่อองค์คณะได้รับสำนวนคดีจากตุลาการเจ้าของสำนวนแล้ว หากเห็นว่าไม่มีกรณีที่จะต้องแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติม ให้ตุลาการหัวหน้าคณะมีคำสั่งกำหนดวันสิ้นสุดการแสวงหาข้อเท็จจริงในคดีนั้น ทั้งนี้ให้ศาลแจ้งให้คู่กรณีทราบกำหนดวันสิ้นสุดการแสวงหาข้อเท็จจริงล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 10 วัน

การส่งสำนวนให้ตุลาการผู้แถลงคดีตามระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2543 ข้อ 63 กำหนดให้ตุลาการหัวหน้าคณะส่งสำนวนคดีให้อธิบดีศาลปกครองชั้นต้นเพื่อพิจารณา ซึ่งหากอธิบดีศาลปกครองชั้นต้นมิได้สั่งการเป็นอย่างอื่นให้ส่งสำนวนคดีนั้นให้ตุลาการผู้แถลงคดี เพื่อจัดทำคำแถลงการณ์เป็นหนังสือโดยเร็ว และเมื่อตุลาการผู้แถลงคดีทำคำแถลงการณ์เป็นหนังสือแล้วตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครอง และวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 59 วรรคสอง มีการบังคับให้องค์คณะกำหนดวันนั่งพิจารณาคดี ครั้งแรกหลังจากที่ได้หารือกับอธิบดีศาลปกครองชั้นต้น ก่อนวันนัดพิจารณาคดีให้ตุลาการเจ้าของสำนวนต้องส่งสรุปข้อเท็จจริงของตนให้แก่คู่กรณี เพื่อให้คู่กรณีมีสิทธิยื่นคำแถลงรวมทั้งนำพยานหลักฐานมาสืบประกอบคำแถลงดังกล่าว เพื่อยืนยันหรือหักล้างข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายเพิ่มเติมต่อองค์คณะพิจารณาพิพากษาในวันนั่งพิจารณาคดี แต่ทั้งนี้จะไม่มาแถลงด้วยวาจาก็ได้

ในการนั่งพิจารณาคดีครั้งแรกตามระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2543 ข้อ 85, ข้อ 86, ข้อ 88 สรุปสาระสำคัญว่า ให้ตุลาการเจ้าของสำนวน อ่านสรุปข้อเท็จจริง และประเด็นแห่งคดี หากคู่กรณีฝ่ายใดประสงค์ที่จะแถลง ให้แถลงด้วยวาจาประกอบคำแถลงเป็นหนังสือ โดยให้ผู้ฟ้องคดีแถลงก่อน ในกรณีที่คู่กรณีฝ่ายใดไม่ยื่นคำแถลงเป็นหนังสือ แต่มาศาลในวันนั่งพิจารณา

คดีครั้งแรก คู่กรณีฝ่ายนั้นจะแถลงด้วยวาจาได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาล ในวันนั่งพิจารณาศาลจะซักถาม คู่กรณี และพยานด้วยตนเอง และเมื่อเสร็จสิ้นการแถลงให้ตุลาการผู้แถลงคดีชี้แจงด้วยวาจาต่อองค์คณะ เพื่อประกอบคำแถลงการณ์เป็นหนังสือที่ได้เสนอไว้แล้ว หรือเสนอคำแถลงการณ์ด้วยวาจา โดยบุคคลซึ่งมิได้รับ อนุญาตจากศาลจะอยู่ในห้องพิจารณาในขณะตุลาการผู้แถลงคดีชี้แจงหรือเสนอคำแถลงการณ์ด้วยวาจาไม่ได้

รูปแบบทั่วไปของการพิจารณาคดีแบบรวบรัดในศาลปกครองชั้นต้นของต่างประเทศ

การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแบบรวบรัดหมายถึง การดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยลดขั้นตอนที่ใช้ ตามปกติลง ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความรวดเร็วและเหมาะสมกับสัดส่วนของความเสียหายที่เกิดขึ้น จากการศึกษาพบว่า ลักษณะเด่นของรูปแบบการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแบบรวบรัดของแต่ละประเทศจะมีความคล้ายคลึง กันดังนี้

1) ศาลปกครองแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส มีการกำหนดให้คดีพิพาทเกี่ยวกับผลประโยชน์ ค่าเบี้ยเลี้ยง หรือสิทธิที่จัดสรร เพื่อช่วยเหลือหรือดำเนินการทางสังคม ที่อยู่อาศัย หรือสำหรับคนงานที่ถูกกีดกันจากการจ้าง งาน คดีพิพาทเกี่ยวกับการเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่ง การประเมินวิชาชีพของเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตลอดจนการลงโทษทางวินัยจากภายในองค์กร คดีพิพาทเกี่ยวกับเงินบำนาญเกษียณอายุของข้าราชการ คดี พิพาทเกี่ยวกับการขอรับบริการตามกฎหมายเกี่ยวข้องกับข้อมูลข่าวสารของราชการ และการขอคัดลอกเอกสารมหาชน คดีพิพาทเกี่ยวกับภาษีท้องถิ่นนอกเหนือจากภาษีธุรกิจเฉพาะ (Frederic edel, 2007) คดีพิพาทเกี่ยวกับการ ปฏิเสธในการดำเนินการตามคำตัดสินของศาล คดีพิพาทเกี่ยวกับการโต้แย้งการประเมินภาษี คดีพิพาทที่เป็นการ โต้แย้งคำสั่งให้รื้อถอนอาคารที่ไม่มั่นคงหรือเกี่ยวกับการรักษาความสะอาด คดีพิพาทเกี่ยวกับกฎหมายจราจร ให้ อธิบดีศาลปกครองชั้นต้นมอบหมายให้ตุลาการคนเดียวเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดี และยังมีกรแยก รูปแบบกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีระหว่างคดีปกครองทั่วไปกับคดีที่เกี่ยวกับการเรียกร้องเงินค่าทดแทนที่มี จำนวนไม่เกิน 10,000 ยูโร หรือคดีที่ไม่มีข้อพิพาทที่ยุ่ยากออกต่างหากจากกัน และใช้วิธีพิจารณาคดีแบบ รวบรัดในการดำเนินกระบวนการพิจารณา (Code de justice administrative, 2024) Article R 222-13 กล่าวคือ ลดขั้นตอนการตรวจสอบขององค์คณะโดยตุลาการผู้แถลง (นามพร อัสวสุปรีชา, 2560) และหากตุลาการ เจ้าของสำนวนเห็นว่า ข้อเท็จจริงตามฟ้องเพียงพอที่จะพิจารณาพิพากษาจากคำฟ้องได้ทันทีโดยไม่ต้องมีการ แสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมอีก ตุลาการเจ้าของสำนวนก็สามารถร่างพิพากษาคดีส่งต่อให้ผู้ตรวจสอบคดีทำการ ตรวจสอบก่อนอ่านคำพิพากษา

2) ศาลปกครองแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน มีการกำหนดให้การนั่งพิจารณาคดีในศาลปกครอง ชั้นต้นแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะกระทำต่อเมื่อศาลเห็นว่าจำเป็นต้องซักถามทางวาจา (เอกบุญ วงศ์ สวัสดิ์กุล, บรรเจิด สิงคะเนติ และคณะ, 2549) การอ่านคำพิพากษาจะกระทำโดยการเขียนในกระดานประกาศ ของศาล หรือโดยการพิมพ์ในระบบข้อมูล และการสื่อสารทางอิเล็กทรอนิกส์ที่สาธารณชนสามารถเข้าถึงได้ ใน ศาลแทนการนัดฟังประกาศคำพิพากษานั้นก็ได้ (Verwaltungsgerichtsordnung (VwGO), n.d.) § 116 (3) นอกจากนี้ยังกำหนดให้คู่กรณีเห็นว่าคดีของตนมีความล่าช้า คู่กรณียังสามารถยื่นคำร้องทุกข์ต่อศาลถึงเหตุแห่ง

ความล่าช้าในการ ดำเนินกระบวนการพิจารณาจนกว่าจะมีคำพิพากษา เพื่อให้ศาลรับทราบ และชี้แจงแก่คู่กรณีถึง เหตุแห่งความล่าช้าเช่นว่านั้น แต่หากเหตุแห่งความล่าช้ายังคงดำรงอยู่โดยปราศจากเหตุอันสมควร คู่กรณีชอบที่จะเรียกให้ชดใช้ได้เป็นเงินจำนวน 1,200 ยูโรต่อปี (Gerichtsverfassungsgesetz (GVG), 1950) § 198 (1) หรือ ถ้าศาลเห็นเป็นการสมควรอาจกำหนดให้สูงหรือต่ำกว่าก็ได้ การแจ้งความล่าช้าสามารถทำได้อย่างรวดเร็วที่สุด หลังจาก 6 เดือน เว้นแต่จะมีความจำเป็นเป็นพิเศษ ทั้งนี้ศาลอาจกำหนดจำนวนเงินสูงกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้ก็ได้ (Verwaltungsgerichtsordnung (VwGO), n.d.) § 84 (1)

3) ศาลปกครองแห่งราชอาณาจักรสวีเดน มีการกำหนดรูปแบบกระบวนการพิจารณาคดีให้มีความยืดหยุ่น กล่าวคือ ในศาลปกครองชั้นต้น โดยปกติแล้วองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีจะต้องประกอบไปด้วยตุลาการศาลปกครอง 1 คน และลูกขุนอีก 3 คนเป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีต่าง ๆ ที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลปกครอง แต่หากคณะลูกขุนคนใดคนหนึ่ง ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ตุลาการศาลปกครอง 1 คน และลูกขุนอีก 2 คน จะเป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีนั้น ๆ ก็ได้ อย่างไรก็ตามในกรณีคดีใดเป็นคดีที่มีระดับความยุ่งยากซับซ้อนจะมีการปรับเปลี่ยนจำนวนองค์คณะใหม่โดยกำหนดให้มีตุลาการ 2 คน พร้อมด้วยคณะลูกขุนอีก 3 คนเป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษา (Act on general administrative courts, 2015) นอกจากนี้ยังกำหนดให้ตุลาการศาลปกครองคนเดียวเป็นองค์คณะมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่มีลักษณะธรรมดาไม่ยุ่งยากซับซ้อน เช่น คดีเกี่ยวกับการรักษาหลักฐาน และการประกันการชำระเงินเกี่ยวกับการตรวจสอบทรัพย์สิน คดีเกี่ยวกับการได้รับยกเว้นตามกฎหมายภาษีโรงเรือน คดีเกี่ยวกับกรณีการดูแลเยาวชนทันทีตามกฎหมายที่มีบทบัญญัติไว้เป็นพิเศษ คดีเกี่ยวกับการดูแลเยาวชนกรณีการดูแลในท้องซัง คดีเกี่ยวกับการดูแลเป็นการส่วนตัว คดีการห้ามเคลื่อนย้ายชั่วคราวห้ามออกชั่วคราว การดูแลทันทีตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการดูแลผู้ติดยาเสพติด (1988) คดีเกี่ยวกับการแยกตัวตามพระราชบัญญัติการป้องกันการติดเชื้อ (2004) คดีเกี่ยวกับทะเบียนราษฎร คดีเกี่ยวกับภาษีเบื้องต้น เป็นต้น (Act on general administrative courts, 2015)

4) ศาลชำนาญพิเศษคดีปกครองแห่งเอสโตเนีย มีการกำหนดให้คดีที่ไม่มีความยุ่งยาก อธิบดีศาลปกครองชั้นต้นจะมอบหมายให้องค์คณะซึ่งประกอบด้วยตุลาการคนเดียวเป็นผู้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีปกครองนั้น (Code of Administrative Court Procedure, 2019) และมีการกำหนดให้บุคคลที่ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งภายในเวลาที่กำหนดต้องเสียเบี้ยปรับต่อศาล (Code of Administrative Court Procedure, § 58) นอกจากนี้ยังกำหนดให้ศาลมีหน้าที่อธิบายให้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งทราบข้อเท็จจริงโดยย่อและให้สอบถามเฉพาะในส่วนที่ศาลต้องการทราบ สำหรับการนั่งพิจารณาคดีจะกระทำต่อเมื่อศาลเห็นว่ามี ความจำเป็นเท่านั้น (Code of Administrative Court Procedure, § 134) สำหรับการจัดทำคำพิพากษาศาลปกครองแห่งสาธารณรัฐเอสโตเนียได้มีการแยกรูปแบบการจัดทำคำพิพากษาระหว่างคดีปกครองทั่วไปกับคดีที่ใช้การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแบบรวดเร็วโดยกำหนดให้มีเนื้อหาน้อยกว่าคดีปกครองทั่วไป

5) ศาลประชาชนแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีนแผนกคดีปกครอง “ข้อพิพาทเพียงเล็กน้อย” หมายความว่า (The Administrative Litigation Law of the People’s Republic of China, 1989) Article 82 คดีพิพาทที่เกี่ยวกับคำสั่งทางปกครองที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองได้ออกคำสั่งโดยไม่ถูกต้องตามขั้นตอน คดีพิพาทที่มี

ทุนทรัพย์ต่ำกว่า 2,000 หยวน คดีพิพาทที่เกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลของรัฐ ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีดังกล่าวศาลจะกำหนดให้ตุลาการคนเดียวเป็นองค์คณะมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีได้ และต้องทำการพิจารณาให้แล้วเสร็จภายใน 45 วันนับแต่ได้รับคำฟ้อง (The Administrative Litigation Law of the People's Republic of China, 1989) Article 83 สำหรับคดีไม่มีข้อพิพาทที่ยุ่ยากศาลประชาชนสูงสุดเคยมีมติ ว่าด้วยเรื่องการแยกกระบวนการพิจารณาคดีปกครองที่ยุ่ยากออกจากกระบวนการพิจารณาคดีทั่วไป ค.ศ. 2021 โดยให้แยกกระบวนการพิจารณาคดีปกครองที่ไม่มียู่ยากซับซ้อนออกจากคดีปกครองทั่วไป ซึ่งคดีที่ไม่มีข้อพิพาทที่ยุ่ยากหมายถึง (China Justice Observer, 2021) Article 2 คดีข้อพิพาทไม่ร้ายแรงในคดีดังต่อไปนี้ เช่น มีการเรียกค่าชดเชยเป็นทุนทรัพย์น้อยกว่า 2,000 หยวน คดีเกี่ยวกับการที่หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่เป็นไปตามข้อกำหนดทางกฎหมาย คดีที่ข้อเท็จจริงมีลักษณะชัดเจน และมีข้อพิพาทเพียงเล็กน้อยอื่นตามที่ศาลเห็นสมควร

รูปแบบการพิจารณาคดีแบบรวบรัดในศาลปกครองชั้นต้นแห่งราชอาณาจักรไทย

ตามที่กล่าวมาแล้วว่าศาลปกครองชั้นต้นแห่งราชอาณาจักรไทยไม่มีการนำหลักการว่าด้วยการอำนวยความสะดวกยุติธรรมตามความเหมาะสมมาใช้บังคับ คงมีเพียงกระบวนการพิจารณาคดีโดยเร่งด่วน ซึ่งมีใช้รูปแบบการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแบบรวบรัดเพราะมีลักษณะเป็นการกำหนดเงื่อนไขโดยรวม ซึ่งจากการศึกษาสามารถแบ่งหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ได้ดังนี้

1) “กระบวนการพิจารณาโดยเร่งด่วน” ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครอง และวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 59 วรรคสาม สรุปสาระสำคัญได้ว่า กระบวนการพิจารณาโดยเร่งด่วนสามารถใช้ได้เมื่อตุลาการเจ้าของสำนวนเห็นว่าควรรับคำฟ้องไว้พิจารณา และจำต้องพิจารณาพิพากษาโดยเร่งด่วน เพราะมีกฎหมายกำหนดไว้ หรือเพราะเหตุอื่นใด ซึ่งหากจะดำเนินกระบวนการพิจารณาตามขั้นตอนปกติ อาจเกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงแก่ผู้ฟ้องคดีที่ยากแก่การเยียวยา หรืออาจเป็นอุปสรรคแก่การบริหารงานของรัฐ หรือบริการสาธารณะ ซึ่งจากเงื่อนไขในทางเนื้อหาของ “กระบวนการพิจารณาโดยเร่งด่วน” ไม่อาจถือว่าเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาแบบรวบรัด เนื่องจากได้คุ้มครองคดีที่มีข้อเรียกร้องเล็กน้อยและคดีที่ไม่มีข้อพิพาทที่ยุ่ยากให้แล้วเสร็จไปจากศาลด้วยความรวดเร็ว อีกทั้งตามระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2543 ข้อ 49/2 ที่มีสาระสำคัญว่า “หากตุลาการเจ้าของสำนวนรับคำฟ้องไว้พิจารณาแล้วเห็นว่าควรใช้การพิจารณาคดีโดยเร่งด่วน ให้ตุลาการเจ้าของสำนวนเสนอองค์คณะเพื่อหารือกับอธิบดีศาลปกครองชั้นต้น และให้อธิบดีศาลปกครองชั้นต้นพิจารณามีคำสั่งโดยไม่ชักช้า ในกรณีที่อธิบดีศาลปกครองชั้นต้นมีคำสั่งให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยเร่งด่วนให้ตุลาการเจ้าของสำนวนแจ้งให้คู่กรณีและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทราบ เพื่อทำการแสวงหาข้อเท็จจริงโดยการไต่สวนหรือโดยวิธีการอื่นใดให้เสร็จสิ้นในวันเดียวหรือต่อเนื่องกันไป ทั้งนี้ ให้แจ้งให้ตุลาการผู้แถลงคดีทราบเพื่อเข้าร่วมในการไต่สวนหรือแสวงหาข้อเท็จจริงโดยวิธีอื่นใด และให้ถือว่าวันที่เสร็จสิ้นการแสวงหาข้อเท็จจริงตามวรรคนี้เป็นวันสิ้นสุดโดยไม่ต้องแจ้งให้คู่กรณีทราบอีก นอกจากนี้ คู่กรณีทุกฝ่ายซึ่งได้รับทราบหรือถือว่าได้รับทราบคำสั่งให้มา ศาลแล้วไม่มาในวันไต่สวน ให้ถือว่ารับทราบ

กระบวนการพิจารณาที่ศาลได้ดำเนินไปในครั้งนั้น และรับทราบกำหนดวันนัดนั่งพิจารณาคดีครั้งแรกหรือกำหนดนัดอื่นที่ศาลแจ้งคู่กรณีอื่นที่มาศาลในขณะทำการไต่สวน ให้ตุลาการเจ้าของสำนวนจัดทำบันทึกของตุลาการเจ้าของสำนวนพร้อมสำนวนคดีเสนอให้องค์คณะเพื่อพิจารณาโดยไม่ชักช้า และ ให้ตุลาการผู้แถลงคดีจัดทำบันทึกคำแถลงการณ์ด้วยวาจาให้เสร็จสิ้นก่อนวันนั่งพิจารณาคดีครั้งแรก ให้องค์คณะกำหนดวันใดวันหนึ่งเป็นวันนั่งพิจารณาคดีครั้งแรก ทั้งนี้ต้องไม่เกิน 7 วัน หลังจากสิ้นสุดการแสวงหาข้อเท็จจริงและให้แจ้งกำหนดวันนั่งพิจารณาคดีครั้งแรก พร้อมสรุปข้อเท็จจริงของตุลาการเจ้าของสำนวนให้คู่กรณีทราบ ล่วงหน้าเป็นเวลาตามที่เห็นสมควร ในวันนั่งพิจารณาคดีครั้งแรกเมื่อเสร็จสิ้นการแถลงการณ์ด้วยวาจาของตุลาการผู้แถลงคดีแล้ว ให้ตุลาการหัวหน้าคณะนัดประชุมปรึกษาเพื่อพิพากษาหรือมีคำสั่งในวันเดียวกันนั้นหรือวันอื่นตามที่เห็นสมควร” มีลักษณะเป็นการลดทอนระยะเวลาในการแสวงหาข้อเท็จจริงของคู่กรณี และบังคับให้ตุลาการต้องตัดสินใจภายในระยะเวลาที่จำกัดซึ่งถือว่ากระทบต่ออิสระของตุลาการโดยอ้อม (ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2543, 2543)

2) “การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีปกครอง” ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครอง และวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 66/2 สรุปสาระสำคัญได้ว่า คดีที่สามารถไกล่เกลี่ยเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยได้ต้องมีข้อคดีที่ต้องห้ามตามที่กฎหมายกำหนด และการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนี้จะต้องเกิดจากความยินยอมของคู่กรณีทั้งสองฝ่าย ซึ่งการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนี้โดยหลักการแล้วไม่อาจนำมาใช้ได้คดีปกครอง เนื่องจากพัฒนาการของกฎหมายปกครองเป็นกฎหมายที่ว่าด้วยเรื่องของการใช้อำนาจตามกฎหมายหรือกฎหมาย ซึ่งเป็นเรื่องของแผ่นดินที่ไม่อาจไกล่เกลี่ยข้อพิพาทกันได้ อีกทั้งการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีปกครองไม่สามารถทำให้เกิดบรรทัดฐานใหม่ในการเพิ่มประสิทธิภาพปฏิบัติราชการของฝ่ายปกครอง และประชาชนทั่วไปไม่ได้รับประโยชน์ใดจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เกิดขึ้น (พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครอง และวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542, 2542)

สรุป

จากการศึกษาพบว่ารูปแบบของการพิจารณาคดีแบบโดยเร่งด่วนของศาลปกครองชั้นต้นแห่งราชอาณาจักรไทยในปัจจุบันแตกต่างจากการพิจารณาคดีแบบรวบรัดที่ใช้ในศาลปกครองหรือศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีปกครองของต่างประเทศอยู่หลายประการดังนี้

1) วัตถุประสงค์ การพิจารณาคดีแบบโดยเร่งด่วนมีวัตถุประสงค์ในการแก้ไขปัญหาความล่าช้าของคดีที่อาจได้รับผลกระทบร้ายแรงจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาตามขั้นตอนปกติ แต่สำหรับการพิจารณาคดีแบบรวบรัดมีวัตถุประสงค์ในการแก้ไขปัญหาความล่าช้าของคดีที่มีข้อพิพาทเล็กน้อยหรือคดีที่ไม่มีข้อพิพาทที่ยุ่งยากให้แล้วเสร็จไปจากศาลภายในเวลาอันรวดเร็ว อีกทั้งยังเป็นการสนับสนุนให้ตุลาการมีเวลาในการพิจารณาคดีที่มีข้อเรียกร้องจำนวนมากหรือคดีที่มีความยุ่งยากซับซ้อนเพิ่มมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน อย่างไรก็ตามแม้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครองจะมีวัตถุประสงค์เพื่อนำมาใช้กับคดีที่มีข้อเรียกร้องเล็กน้อยหรือคดีที่ไม่มีข้อพิพาทที่ยุ่งยากได้ก็ตาม แต่ด้วยข้อจำกัดของกระบวนการที่ต้องอาศัยความสมัครใจทั้งสองฝ่ายเป็นหลักทำ

ให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครองกลายเป็นเรื่องที่สามารถกระทำได้โดยยากแม้ศาลจะเห็นเป็นการสมควรก็ตาม

2) องค์คณะในการพิจารณาคดี การพิจารณาคดีแบบโดยเร่งด่วนมีการกำหนดให้ตุลาการอย่างน้อย 3 คนขึ้นไปเป็นองค์คณะในการพิจารณาคดี ในขณะที่การพิจารณาคดีแบบรวบรัดมีการกำหนดคดีบางประเภทสามารถให้ตุลาการคนเดียวเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีได้

3) การถ่วงดุลอำนาจขององค์คณะ จากการศึกษาพบว่าข้อดีอย่างประการหนึ่งของพิจารณาคดีแบบรวบรัดนั้นคือ การลดขั้นตอนการถ่วงดุลอำนาจขององค์คณะโดยตุลาการผู้แถลงคดีซึ่งต่างจากการพิจารณาคดีแบบโดยเร่งด่วนที่มีการกำหนดให้ตุลาการผู้แถลงคดีมีส่วนร่วมในการไต่สวนหรือแสวงหาข้อเท็จจริง และจัดทำบันทึกคำแถลงการณ์ด้วยวาจา อีกทั้งในวันนั่งพิจารณาคดีครั้งแรกเมื่อเสร็จสิ้นการแถลงการณ์ด้วยวาจาของตุลาการผู้แถลงคดีแล้ว ให้ตุลาการหัวหน้าคณะนัดประชุมปรึกษาเพื่อพิพากษาหรือมีคำสั่งก็ตาม แต่ข้อดีอย่างดังกล่าวมิใช่สาระสำคัญของการกระบวนการพิจารณาคดีแบบรวบรัด เนื่องจากการคุ้มครองมิให้มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนของประชาชนที่อยู่ภายในประเทศจากความบกพร่องของกระบวนการยุติธรรมนั้นโดยธรรมชาติแล้วย่อมส่งผลกระทบต่อสิทธิของบุคคลอีกคนหนึ่งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่หากการรอนสิทธิเหล่านั้นอยู่บนพื้นฐานการคุ้มครองสิทธิตามธรรมชาติของเหล่าปัจเจกชนแล้วย่อมถือว่าการรอนสิทธิดังกล่าวเป็นสิ่งที่ยอมรับได้ ตามแนวความคิดของ โทมัส ฮอบส์

4) การนั่งพิจารณาคดี เนื่องด้วยการพิจารณาคดีแบบโดยเร่งด่วนมีวัตถุประสงค์ในการแก้ไขปัญหาความล่าช้าของคดีที่อาจได้รับผลกระทบร้ายแรงจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีตามขั้นตอน ปกติ การแลกเปลี่ยนเอกสารระหว่างคู่กรณีย่อมทำให้เกิดความล่าช้าในการพิจารณาคดี การไต่สวนหรือการแสวงหาข้อเท็จจริงโดยการสืบพยานด้วยวาจาจึงถือว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง แต่สำหรับการพิจารณาคดีแบบรวบรัดแม้จะต้องอาศัยความรวดเร็วในการพิจารณาเช่นเดียวกับการพิจารณาคดีโดยเร่งด่วนก็ตาม แต่เนื่องด้วยการพิจารณาคดีแบบรวบรัดเป็นกระบวนการพิจารณาคดีที่เข้ากับคดีที่มีข้อเรียกร้องเล็กน้อยหรือคดีที่ไม่มีข้อพิพาทที่ยุ่ยาก การให้คู่กรณีเดินทางมาศาลเพื่อสืบพยานด้วยวาจานั้นย่อมทำให้คู่กรณีเสียค่าใช้จ่ายเกินสมควร และถึงแม้ปัจจุบันจะมีการพิจารณาคดีโดยอาศัยเครื่องมือทางอิเล็กทรอนิกส์ได้ก็ตามแต่ด้วยเหตุที่คดีที่ใช้การพิจารณาคดีแบบรวบรัดโดยมากเป็นคดีที่มีการเรียกร้องให้ชำระเงินตามเอกสารเป็นหลัก หรือมีข้อเท็จจริงปรากฏชัดแจ้งตามคำฟ้อง หรือมีข้อกฎหมายกำหนดชัดเจนอยู่แล้วให้เป็นหน้าที่ของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องปฏิบัติ กรณีจึงทำให้คดีที่ใช้การพิจารณาคดีแบบรวบรัดเป็นคดีที่ขาดความจำเป็นที่ต้องจัดให้มีการสืบพยานด้วยวาจา

5) การเร่งรัดการพิจารณาคดี การพิจารณาคดีโดยเร่งด่วนมีการเร่งรัดกระบวนการพิจารณาคดีโดยกำหนดให้มีการแสวงหาข้อเท็จจริงด้วยวาจาแทนการแลกเปลี่ยนเอกสารระหว่างคู่กรณี และมีการบังคับให้ตุลาการผู้แถลงและองค์คณะต้องใช้ดุลพินิจวินิจฉัยคดีภายในระยะเวลาที่จำกัด อีกทั้งยังมีการเร่งรัดคดีโดยการรอนอำนาจของตุลาการเจ้าของสำนวนในการแสวงหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเพิ่มเติมนอกเหนือจากที่คู่กรณีนำมาแสดงต่อศาล ในขณะที่การพิจารณาคดีแบบรวบรัดมีการเร่งรัดการพิจารณาคดีโดยกำหนดให้คู่กรณีให้การหรือตอบ

คำถามตามประเด็นที่ศาลสงสัย อีกทั้งมีการกำหนดระยะเวลาอย่างเคร่งครัดเพื่อป้องกันมิให้คู่กรณีใช้ช่องว่างทางกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องระยะเวลาในการรับส่งคำคู่ความหรือเอกสารเพื่อแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อเท็จจริง

ดังนั้นจากความแตกต่างระหว่าง “การพิจารณาคดีโดยเร่งด่วน” และ “การพิจารณาคดีแบบรวดเร็ว” ที่กล่าวมาแล้วในข้างต้น ทำให้เห็นได้ว่าปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายใดที่จะทำให้ศาลปกครองชั้นต้นแห่งราชอาณาจักรไทยนำวิธีพิจารณาคดีแบบรวดเร็วมาใช้เพื่อพิจารณาพิพากษาคดีที่มีข้อเรียกร้องเล็กน้อยและคดีที่มีข้อพิจารณาคดีที่ยู่ยากให้แล้วเสร็จไปจากศาลภายในเวลาที่อันรวดเร็ว

ข้อเสนอแนะ

ผลกระทบของการไม่มีกฎหมายใดอันจะทำให้ศาลปกครองชั้นต้นแห่งราชอาณาจักรไทยนำวิธีพิจารณาคดีแบบรวดเร็วมาใช้บังคับได้ ทำให้คดีที่มีข้อเรียกร้องเล็กน้อยและคดีที่ไม่มีข้อพิจารณาที่ยู่ยากกลายเป็นคดีที่ลดทอนประสิทธิภาพการดำเนินกระบวนการพิจารณาของตุลาการ เนื่องจากตุลาการจำเป็นต้องลดความละเอียดถี่ถ้วนในการพิจารณาคดีทั่วไปลงเพื่อให้พิจารณาพิพากษาคดีทันตามประกาศศาลปกครอง เรื่อง กำหนดระยะเวลาดำเนินงานคดีในศาลปกครอง พ.ศ. 2566 (ประกาศศาลปกครอง เรื่อง กำหนดระยะเวลาดำเนินงานคดีในศาลปกครอง, 2566) ในทางกลับกันหากมีการแบ่งแยกการพิจารณาคดีระหว่างคดีทั่วไปกับคดีที่มีข้อเรียกร้องเล็กน้อยหรือคดีที่ไม่มีข้อพิจารณาที่ยู่ยากเช่นเดียวกับต่างประเทศ นอกจากจะทำให้ตุลาการมีเวลาในการพิจารณาคดีที่มีความซับซ้อนต้องเพิ่มมากขึ้นแล้ว ยังทำให้ประชาชนผู้ซึ่งได้รับความเสียหายหรืออาจจะเสียหายอันเนื่องมาจากการกระทำทางปกครองได้รับการเยียวยาได้อย่างทันท่วงที ดังนั้นผู้เขียนขอเสนอให้ศาลปกครองชั้นต้นแห่งราชอาณาจักรไทยนำหลักการเรื่องการพิจารณาคดีแบบรวดเร็วมาใช้บังคับกับคดีที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลปกครองชั้นต้นโดยกำหนดรูปแบบให้มีมาตรฐานเทียบเท่ากับศาลปกครองหรือศาลที่มีอำนาจในการพิจารณาปกครองของต่างประเทศ

จากการศึกษาพบว่า รูปแบบในการพิจารณาแบบรวดเร็วของศาลชั้นต้นที่มีอำนาจพิจารณาคดีปกครองนั้นจะมีรูปแบบที่คล้ายคลึงกันดังนี้ (1) มีการให้อำนาจแก่อธิบดีศาลปกครองชั้นต้นหรือตุลาการในศาลปกครองชั้นต้นคนเดียวเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีที่มีข้อเรียกร้องเล็กน้อยและคดีที่ไม่มีข้อพิจารณาที่ยู่ยาก (2) กำหนดให้มีการนั่งพิจารณาคดีเฉพาะกรณีศาลเห็นว่ามีความจำเป็นในการซักถามพยานหรือคู่กรณีด้วยวาจา (3) ลดขั้นตอนการให้ตุลาการผู้แถลงคดีเข้าถ่วงดุลอำนาจขององค์คณะในบางคดี (4) ลดขั้นตอนการนัดอ่านคำพิพากษาที่จะต้องกระทำในศาล (5) กำหนดให้มีมาตรการต่างเพื่อควบคุมระยะเวลาในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีปกครองโดยไม่กระทบต่อหลักความเป็นนิติรัฐ ดังนั้นเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการดังกล่าว ผู้เขียนขอเสนอแนะให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตราต่าง ๆ ดังนี้

1) ตามมาตรา 55 วรรคแรก แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครอง และวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ที่กำหนดว่า “การพิจารณาพิพากษาคดีต้องดำเนินการให้เสร็จสิ้นไปโดยเร็ว...” แต่ด้วยเหตุที่ยังไม่มี

เครื่องมือทางกฎหมายมารองรับถึงวิธีการดังกล่าว ผู้เขียนเสนอให้มีการเพิ่มเติมบทบัญญัติขึ้นใหม่เป็นมาตรา 55/1 เพื่อขยายถ้อยคำดังกล่าวดังนี้

“มาตรา 55/1 ภายใต้บังคับบทบัญญัติมาตรา 55 เพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคดีเสร็จสิ้นไปโดยเร็ว เมื่อมีการฟ้องคดีต่อศาลปกครองใด ก่อนมีการจ่ายสำนวนคดีตามมาตรา 56 ให้อธิบดีศาลปกครองชั้นต้นพิจารณาเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี และเสนอแนะระยะเวลาที่จำเป็นต้องใช้ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยประเมินตามความยากง่ายแห่งคดี หากเห็นว่าคดีดังกล่าวเป็นคดีที่มีข้อเรียกร้องเล็กน้อยหรือไม่มีข้อพิพาทคดีที่ยุ่งยาก ให้แต่งตั้งตุลาการศาลปกครองในศาลของตนคนหนึ่งเป็นตุลาการเจ้าของสำนวนเป็นผู้ดำเนินการรวบรวมข้อเท็จจริงจากคำฟ้อง คำชี้แจงของคู่กรณี และรวบรวมพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้อง เพื่อพิจารณาพิพากษาคดี ทั้งนี้ โดยมีพนักงานคดีปกครองเป็นผู้ช่วยดำเนินการตามที่ตุลาการเจ้าของสำนวนมอบหมาย เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาคดี หากผู้ถูกฟ้องคดีได้ทำคำชี้แจงตามประเด็นที่ตุลาการเจ้าของสำนวนเรียกให้ชี้แจงข้อเท็จจริงหรือให้ความเห็นเป็นหนังสือเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของหน่วยงานทางปกครอง หรือของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องมายังศาลแล้ว ให้ถือว่าผู้ถูกฟ้องคดียื่นคำให้การต่อศาลแล้ว

ระหว่างพิจารณาหากตุลาการเจ้าของสำนวนเห็นว่า การดำเนินกระบวนการพิจารณาแบบรวบรัดไม่เหมาะสมกับคดีที่พิจารณา ให้ตุลาการเจ้าของสำนวนแจ้งแก่อธิบดีศาลปกครองชั้นต้นโดยไม่ชักช้า หากอธิบดีศาลปกครองชั้นต้นเห็นชอบตามที่ตุลาการเจ้าของสำนวนเสนอ ให้อธิบดีเรียกสำนวนคืนแล้วโอนสำนวนคดีให้แก่องค์คณะตามมาตรา 56 หากอธิบดีศาลปกครองชั้นต้นไม่เห็นชอบตามที่ตุลาการเจ้าของสำนวนเสนอ ให้อธิบดีให้คำแนะนำแก่ตุลาการเจ้าของสำนวนนั้นโดยไม่ชักช้า”

2) ตามตามมาตรา 54 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครอง และวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 บัญญัติว่า “ศาลปกครองชั้นต้นต้องมีตุลาการในศาลปกครองชั้นต้นอย่างน้อย 3 คน จึงจะเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษา” ประกอบมาตรา 61 วรรคแรก แห่งพระราชบัญญัติเดียวกันที่กำหนดว่า ไม่ได้กำหนดให้ตุลาการศาลปกครองชั้นต้นคนเดียวมีอำนาจตัดสินคดีได้ ผู้เขียนเสนอให้มีการแก้ไขมาตรา 54 วรรคสอง ใหม่ดังนี้

“มาตรา 54 วรรคสอง ศาลปกครองชั้นต้นต้องมีตุลาการในศาลปกครองชั้นต้นอย่างน้อย 3 คน จึงจะเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษา เว้นแต่เป็นคดีที่มีข้อเรียกร้องเล็กน้อย หรือคดีที่ไม่มีข้อพิพาทที่ยุ่งยาก ตุลาการศาลปกครองคนใดคนหนึ่งในศาลนั้นเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีได้”

และเพิ่มเติมอนุมาตราลงในบทบัญญัติมาตรา 61 วรรคแรกดังนี้

“(6) มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี หรือมีคำสั่งวินิจฉัยชี้ขาดคดี ในกรณีที่อธิบดีศาลปกครองชั้นต้นเห็นว่า คดีที่ยื่นฟ้องต่อศาลปกครองนั้นเป็นคดีที่มีข้อเรียกร้องเล็กน้อย หรือไม่มีข้อพิพาทคดีที่ยุ่งยาก”

3) เนื่องด้วยพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครอง และวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ยังไม่ปรากฏว่า มีการนำเรื่องการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแบบรวบรัดมาใช้ในศาลปกครอง ผู้เขียนเสนอให้มีการบัญญัติเรื่องดังกล่าวขึ้นเป็น “ส่วนที่ 2/2 การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแบบรวบรัด”

“มาตรา 66/13 การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแบบรวดเร็วหมายความว่า การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีสำหรับคดีที่มีข้อเรียกร้องเล็กน้อย หรือคดีที่ไม่มีข้อพิจารณาที่ยุ่งยาก อันได้แก่

1) คดีพิพาทเกี่ยวกับการที่หน่วยงานทางปกครอง หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติ หรือปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวล่าช้าเกินสมควรตามมาตรา 9 (2) หรือคดีที่มีค่าขอให้ใช้เงินหรือส่งคืนทรัพย์สินซึ่งมีทุนทรัพย์พิพาทไม่เกิน 300,000 บาท ตามมาตรา 9 (3) (4) หรือกรณีอื่นใดที่ศาลเห็นว่าเป็นคดีที่มีลักษณะกระหืดกระหอยของผู้ฟ้องคดีเพียงเล็กน้อย

2) คดีที่มีข้อพิจารณาที่ไม่ยุ่งยาก เช่น คดีที่ปรากฏข้อเท็จจริงชัดเจนจากสำเนาภาพถ่าย สื่อดิจิทัลอื่นใด หรือจากการสอบถามผู้ถูกฟ้องคดี บุคคล หน่วยงานทางปกครองที่เป็นหรือไม่เป็นคู่กรณี

การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแบบรวดเร็วให้เป็นไปตามบังคับแห่งบทบัญญัติในส่วนนี้”

“มาตรา 66/14 ภายหลังจากอธิบดีศาลปกครองชั้นต้นมอบหมายให้ตุลาการคนใดคนหนึ่งซึ่งเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีตามมาตรา 55/1 ให้ตุลาการเจ้าของสำนวนแจ้งไปยังผู้ฟ้องคดีถึงระยะเวลาและแนวทางการดำเนินกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีตามคำแนะนำของอธิบดีศาลปกครองชั้นต้นเพื่อทราบภายใน 7 วัน นับแต่ได้รับสำนวนคดี

ในการแสวงหาข้อเท็จจริง ถ้าคู่กรณีมิได้ปฏิบัติภายในระยะเวลาที่กำหนด ให้ถือว่าคู่กรณีที่ไม่ได้แสดงพยานหลักฐานนั้นไม่มี พยานหลักฐานสนับสนุนหรือยอมรับข้อเท็จจริงตามพยานหลักฐานของคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งแล้วแต่กรณีและให้ศาลปกครองพิจารณาพิพากษาต่อไปตามที่เห็นเป็นการยุติธรรม

ในกรณีที่ตุลาการไม่อาจดำเนินกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีให้แล้วเสร็จตามคำแนะนำในวรรคหนึ่ง ให้ตุลาการเจ้าของสำนวนแจ้งอธิบดีศาลปกครองชั้นต้นทราบถึงเหตุแห่งความล่าช้า และให้อธิบดีแก้ไขเหตุแห่งความล่าช้านั้น ในกรณีที่ความล่าช้ายังคงมีอยู่ และเกิดจากความบกพร่องในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมของศาลเอง ให้ศาลชำระดอกเบี้ยตามจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทให้กับผู้ฟ้องคดีตามอัตราดอกเบี้ยที่กำหนดไว้ในมาตรา 7 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ นับแต่วันที่พ้นระยะเวลาที่กำหนดให้พิจารณาแล้วเสร็จในครั้งแรก

ในกรณีตามวรรคสอง หากเหตุแห่งความล่าช้าเกิดจากหน่วยงานทางปกครอง หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ศาลปกครองต้องรายงานผู้บังคับบัญชา ผู้กำกับดูแล ผู้ควบคุม หรือนายกรัฐมนตรีเพื่อดำเนินการแก้ไขปรับปรุง หรือสั่งการ หรือลงโทษทางวินัยต่อไป และเรียกให้หน่วยงานทางปกครอง หรือเจ้าหน้าที่ของที่เกี่ยวข้องชำระดอกเบี้ยตามจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทให้กับผู้ฟ้องคดีตามอัตราดอกเบี้ยที่กำหนดไว้ในมาตรา 7 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ นับแต่วันที่พ้นระยะเวลาที่กำหนดให้พิจารณาแล้วเสร็จในครั้งแรก ทั้งนี้ โดยไม่เป็นการตัดอำนาจที่ศาลจะมีคำสั่งลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาล

ในกรณีตามวรรคสองและวรรคสาม หากเป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์ หากความล่าช้าเกิดขึ้นจากหน่วยงานใด ให้หน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในเหตุแห่งความล่าช้าชำระค่าสินไหมทดแทนให้ผู้ฟ้องคดีเป็นรายปีในอัตราปีละ 30,000 บาท หรือตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร”

“มาตรา 66/15 เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาคดี ภายหลังจากการเจ้าของสำนวนได้รับมอบหมายให้เป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีแล้ว ให้รีบสรุปประเด็นตามคำฟ้องและประเด็นที่ศาลต้องการทราบ และแจ้งไปผู้ถูกฟ้องคดี หรือบุคคลอื่นใดที่ศาลเรียกให้เข้ามาเป็นคู่กรณีให้ทำคำชี้แจงตามประเด็นต่าง ๆ ภายในเวลาที่ศาลกำหนด ทั้งนี้ต้องไม่เกิน 15 วันนับแต่วันส่งหนังสือให้ทำคำชี้แจง ห้ามมิให้ศาลอนุญาตกรณีมีคำขอขยายระยะเวลาส่งคำชี้แจง เว้นแต่จะมีเหตุสุดวิสัยอันไม่อาจก้าวล่วงได้

กรณีตามวรรคหนึ่ง หากผู้ถูกฟ้องคดีได้ทำคำชี้แจงตามประเด็นที่ตุลาการเจ้าของสำนวนเรียกให้ชี้แจงข้อเท็จจริงหรือให้ความเห็นเป็นหนังสือเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของหน่วยงานทางปกครอง หรือของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องมาอย่างศาลแล้ว ให้ถือว่าผู้ถูกฟ้องคดียื่นคำให้การต่อศาลแล้ว และให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีต่อไป

ระหว่างการพิจารณาหากตุลาการเจ้าของสำนวนเห็นว่า การดำเนินกระบวนการพิจารณาแบบรวบรัดไม่เหมาะสมกับคดีที่พิจารณา ให้ตุลาการเจ้าของสำนวนแจ้งแก่อธิบดีศาลปกครองชั้นต้นโดยไม่ชักช้า หากอธิบดีศาลปกครองชั้นต้นเห็นชอบตามที่ตุลาการเจ้าของสำนวนเสนอ ให้อธิบดีเรียกสำนวนคืนแล้วโอนสำนวนคดีให้แก่องค์คณะตามมาตรา 56 หากอธิบดีศาลปกครองชั้นต้นไม่เห็นชอบตามที่ตุลาการเจ้าของสำนวนเสนอ ให้อธิบดีให้คำแนะนำแก่ตุลาการเจ้าของสำนวนนั้นโดยไม่ชักช้า”

“มาตรา 66/16 การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแบบรวบรัดนี้ไม่อยู่ในบังคับตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัตินี้ ให้ตุลาการเจ้าของสำนวนทำหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริง และข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคดีในการนี้หากศาลเห็นว่ามีความจำเป็นต้องสืบพยานด้วยวาจา ศาลอาจนัดไต่สวนด้วยวาจาและให้คู่กรณีนำพยานมาแสดงต่อศาลเพิ่มเติม การไต่สวนด้วยวาจาจะกำหนดให้มีการไต่สวนฝ่ายเดียวก็ได้ เมื่อตุลาการเจ้าของสำนวนเห็นว่าได้รวบรวมข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเพียงพอแล้วให้ตุลาการเจ้าของสำนวนรีบจัดทำร่างคำพิพากษาโดยไม่ชักช้า และแจ้งแก่อธิบดีศาลปกครองชั้นต้นเพื่อแต่งตั้งให้ตุลาการคนใดคนหนึ่งเป็นผู้ตรวจสอบคดี ภายหลังจากการแต่งตั้งตุลาการคนใดคนหนึ่งเป็นผู้ตรวจสอบคดีแล้ว ให้ตุลาการเจ้าของสำนวนส่งร่างคำพิพากษาให้ผู้ตรวจสอบคดี เพื่อพิจารณาเสนอแนะก่อนจัดทำคำพิพากษา”

“มาตรา 66/17 การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแบบรวบรัดนี้ไม่อยู่ในบังคับตามความในมาตรา 59 และ มาตรา 60 แห่งพระราชบัญญัตินี้ และการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแบบรวบรัด องค์คณะไม่จำเป็นต้องจัดให้มีการนั่งพิจารณาคดี เว้นแต่องค์คณะจะเห็นว่ามีความจำเป็นที่จะต้องซักถามพยานหรือคู่กรณีด้วยวาจา”

“มาตรา 66/18 ภายหลังจากเสร็จสิ้นการทำคำพิพากษามาตรา 66/16 ให้ตุลาการเจ้าของสำนวนประกาศผลแห่งคำพิพากษาในสื่ออิเล็กทรอนิกส์ของศาลปกครอง (แพลตฟอร์ม) และแจ้งให้คู่กรณีทราบถึงประกาศนั้นโดยทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ เครื่องมือสื่อสาร หรือสื่อดิจิทัลอื่นใดที่คู่กรณีได้แสดงความประสงค์ต่อศาลไว้ ภายหลังจากประกาศผลแห่งคำพิพากษาถ้าคู่กรณีฝ่ายใดต้องการคัดสำนวนคำพิพากษาให้ยื่นคำร้องผ่านทางชุดคำสั่งอิเล็กทรอนิกส์ของศาลปกครอง (แอปพลิเคชัน) เมื่อพ้นกำหนด 15 วัน นับแต่วันประกาศผลแห่งคำ

พิพากษา เพื่อประโยชน์ในการอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งให้ถือเอาวันพ้นกำหนดเวลา 15 วันนับแต่ประกาศผลแห่งคำพิพากษาเป็นวันเริ่มต้นนับกำหนดเวลาอุทธรณ์”

เอกสารอ้างอิง

- ชาญชัย แสวงศักดิ์. (2559). หลักนิติธรรม และ หลักนิติรัฐ ความเข้าใจที่ไม่ตรงกันและผลที่มีต่อองค์กรตุลาการ. ใน หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ 4 (หน้า 8). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- นามพร อัครสุปรีชา. (2560). ตุลาการผู้แถลงคดีปกครองในระบบกฎหมายไทย. ใน วิทยานิพนธ์ หลักสูตรนิติศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประกาศศาลปกครอง เรื่อง กำหนดระยะเวลาดำเนินงานคดีในศาลปกครอง. (2566). ศาลปกครองและสำนักงานศาลปกครอง. เข้าถึงได้จาก https://www.admincourt.go.th/admincourtsite/08news/_detail.php?ids=23836
- พระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. 2565. (2565). ใน ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 139 ตอนที่ 66 ก (หน้า 1). กรุงเทพมหานคร: สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.
- พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครอง และวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542. (2542). ใน ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 ตอนที่ 94 ก (หน้า 1-2). กรุงเทพมหานคร: สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.
- ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2543. (2543). ใน ราชกิจจานุเบกษาเล่ม 117 ตอนที่ 108 ก (หน้า 30). กรุงเทพมหานคร: สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.
- วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2564). คำสอนว่าด้วยรัฐและหลักกฎหมายมหาชน (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อ่านกฎหมาย.
- เอกบุญ วงศ์สวัสดิ์กุล,บรรเจิด สิงคะเนติ และคณะ. (2549). วิธีพิจารณาคดีปกครองเปรียบเทียบ. ใน รายงานการศึกษาวิจัย สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (หน้า 17). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Act on general administrative courts. (2015, June 15). The Administrative Court Procedure Act (1971:291). Retrieved from The Government of Sweden: <https://www.government.se/government-policy/judicial-system/the-administrative-court-procedure-act/>
- BVerwG 5C 23.12 D. (2013, July 11). Wolters Kluwer Deutschland GmbH. Retrieved from https://lexsoft.de/cgi-bin/lexsoft/anwalt24premium.cgi?t=171038611741466269&sessionID=790965598400447149&templateID=document&source=htlist&chosenIndex=UAN_nv_1057&xid=5823732&highlighting=on&hlt=#hlt_ank

- China Justice Observer. (2021, September 13). Opinions on Promoting the Reform of Separating Complicated Administrative Proceedings from Simple Ones. Retrieved from <https://www.chinajusticeobserver.com/a/opinions-on-promoting-the-reform-of-separating-complicated-administrative-proceedings-from-simple-ones>
- Code de justice administrative. (2024, March 3). Journal of the French Republic. Retrieved from https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070933/
- Code of Administrative Court Procedure. (2019, June 21). Federal Ministry of Justice. Retrieved from https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_vwgo/print_englisch_vwgo.html
- Frederic edel. (2007). The length of civil and criminal proceedings in the case-law of the European Court of Human Rights. France: Council of Europe Publishing.
- Gerichtsverfassungsgesetz (GVG). (1950). Bundesministerium der justiz. Retrieved from <https://www.gesetze-im-internet.de/gvg/BJNR005130950.html>
- The Administrative Litigation Law of the People's Republic of China. (1989, April 4). LawinfoChina. Retrieved from <http://www.lawinfochina.com/display.aspx?lib=law&id=1204&CGid=>
- Verwaltungsgerichtsordnung (VwGO). (n.d.). Administrative Court Regulations. Retrieved from Bundesministerium der justiz: <https://www.gesetze-im-internet.de/vwgo/>